

Gojko Božović

INTUICIJA I POMIRENOST

Jedna pesma Miloša Komadine zove se "Mimo". U njoj postoje dve paralelne pozornice: jedno je reka koja otiče mimo "višemilionskog grada", drugo je sam grad u kome ni formalni susreti ne garantuju da posredi nije suštinsko mimoilaženje. U oba slučaja mimo jedinke nešto prolazi, bilo reka sa svojim sadržajima, bilo druge jedinke i same ispujnene prazninom i dosadom, melanholijom i prihvatanjem svakidašnjeg potonuća.

Naslov ove pesme definiše poziciju Komadininih stihova u savremenoj srpskoj poeziji. Oni su mimo glavnog toka, nasuprot očekivanoj metaforizaciji ili većinskom tematskom izboru. Različit od drugih, začuđen pred svetom, skloniji infantilnom (dakle, bezinteresnom) nego pragmatičkom razumevanju stanja stvari, pesnik ispisuje pesme koje, uzete zajedno, u izabranom iskustvu čitanja ove poezije, deluju kao lirski fragmenti jednog opširnijeg govora. To je onaj govor koji je odustao od celovitosti da bi nam predočavao jezgrovite oblike zapitanosti ili jezičke uzbuđljivosti u naizgled običnom nizanju svakodnevnih relacija, pomisli i iskušenja.

Ali to *mimo*, koje ne prestaje da se javlja u Komadininim stihovima, simbolizuje još nešto. To nije samo izabrani model pesničkog govora, proistekao iz njemu imanentnog, usamljeničkog i individualiziranog pogleda na svet, već i pozicija jedinke u svakodnevici, pomirenost sa sklonjenom, povučenom pozicijom posmatrača, onoga koji gleda i koji iz svega toga pokušava da izvuče neko jezički uobličeno zrno iskustva. Makar ono, kako je često u ovim stihovima, samo bilo nagoveštaj nečega neizrecivog, nečega dovoljno uzbuđljivog da pred njime jedinka zastane i dovoljno neuhvatljivog da o njemu misli sa istrajnošću koja joj je data i sa celokupnim iskustvom koje ima. Povučena pozicija posmatrača ogleda se i u prostoru koji jedinka doživljava kao svoj. Smešten u gradu, a to je automatski povezano sa individualizovanom pozicijom, lirski subjekt je vrlo često sveden na sobu ili na neki drugi još kamerniji prostor.

Još neke reči, svojim značenjem i svojom frekventnošću, karakterišu Komadininu pesničku poziciju, poziciju kojoj je, kada sagleda svoje okruženje i kada, tome nasuprot, ostavi zapis u stihovima, *svejedno*. Takve su, pre svih drugih, reči *to* i *čudo* ili sintagma *obično nešto*. Simbolička povlašćenost ovih i ovakvih reči, vidljiva i u ranijim pesnikovim knjigama, postaje sasvim očigledna u knjizi *Svejedno* ("Rad", Beograd, 2001) koja predstavlja prilično reprezentativan autorski izbor iz osam dosadašnjih knjiga poezije.

Šta nam ove reči govore svojom svedenošću? Da li su one izraz pesničke težnje ka jezgrovitosti ili u njima pre valja prepoznati istinsku potrebu da se u stihovima naslućuje neizrecivo?

Podimo od značenja reči i od karaktera stilizacije. Ako *svejedno*, reč iz naslova, označava stilizaciju pomirenosti, ako je to ključni izraz melanholične situacije lirskog subjekta, onda reči *to*, *mimo* i *obično nešto* povezuje njihova neodredljivost (one više najavljuju nego što same sobom iskazuju), po čemu su bliske reči *čudo*, koja je zajednička ime-

nica sa vrlo širokim registrom značenja. Isto tako, ni *to*, ni *čudo*, ni *mimo*, ni *obično nešto*, ništa od svega toga pesnik ne imenuje. Upravo takve reči potrebne su Komadini. Kada ove reči nalazimo u pojedinim pesnikovim stihovima, vidimo kako njihova značenja gotovo nikada nisu precizno određena. Menjajući ta značenja, kolebajući se iz stiha u stih u pogledu onoga što bi valjalo reći ili u pogledu onoga što je uistinu registrovano u stvarnosti, povlašćene reči u poeziji Miloša Komadine upućuju na simboličko, makar i ovlažno, akcentovanje izabranih detalja.

Jednom uhvaćeni iz dosledno lirske pozicije posmatrača, detalji svakodnevice prolaze potom kroz postupak simbolizacije i očuđavanja, pre nego što u ovoj poeziji dobiju status epifanijskih trenutaka ili prepoznavanja opšteg iskustva u pojedinačnim primerima. Otvoreni za ukrštaj različitosti, koincidencija i prilično oslobođene asocijativnosti, pesnikovi stihovi uobličavaju se u znaku jednostavnosti i prividne običnosti. U njima se prepliću iskustvo i intuicija koja je proistekla iz njega. Takav postupak predstavlja obeležje pesnikovog izbora: u njegovim pesmama, po pravilu koje nema izuzetaka, intuitivna spoznaja zauzela je mesto racionalizovanog izricanja.

Dva upečatljiva primera ovog postupka nalazimo u pesmama "Zid" i "Tog trenutka". U ovim pesmama na temelju simbolizacije nekog detalja iz stvarnosti nastaje zamišljena, intuitivnim čulom zaslužena slika koja teži realističnosti. Slika srušenog zida u "Zidu" jeste osnova na kojoj se uspostavlja pretpostavljena, vrlo moguća, umnožena slika žena koje su u ljubavnim trenucima gledale taj zid u svojoj prividnoj nerazrušivosti. Pesma "Tog trenutka" protiče između slike zelenog guštera na zidu crkve na gradskom trgu, koju lirski subjekt neposredno vidi, i slike devojčice na sasvim drugom kraju grada, koja se lirskom subjektu javlja dok nam predočava prethodnu sliku. Ironično "znam", koje povezuje ove dve slike, realnu i moguću, zamišljenu, jeste retorički izraz intuitivne spoznaje.

Lirski subjekt koji se oglašava u pesmama Miloša Komadine nekada vrlo direktno, nekada vrlo posredno govori kako mu je svejedno, što je drugo, vrlo efektno ime za melanholiju, pomirenost i stišanu zapitanost. Ali ako mu je svejedno u pogledu ishoda svojih dilema, ovaj lirski subjekt se nedvosmisleno opredeljuje za usamljenu poziciju među mnogim, teško uhvatljivim i protumačivim senzacijama svakodnevice. Pesnikovi stihovi su više zainteresovani za registrovanje i nabranje iskliznuća u naoko mirnom toku stvari ili detalja u kojima se naslućuje nešto suštinski važno, nego za njihovu reinterpretaciju. Ovi stihovi su više skloni da se pretvore u mrežu nagoveštaja nego da operišu sa izrecivim stvarima.

Ne znam otkud mi to znanje...

U stvari, to i nije znanje.

*To je više kao ubeđenje,
više kao vera.*

Ovako pesnik govori u pesmi "Smrt smrti", da bi u pesmi "Obično jutro", kojoj prva pesnikova knjiga duguje naslov, bio sasvim eksplicitan:

*Kada ti dođe, slobodno nabrajaj sve sitnice
koje ti privlače pažnju, koje primećuješ...*

Pesme u knjizi *Svejedno* odgovaraju na ovaj poetički zahtev u vrlo širokom rasponu tema: bilo da nastoje da prepoznaju svoj, samo svoj, svet, bilo da iskušavaju mogući smi-

sao čekanja, bilo da sumnjaju da se sve može objasniti rečima, bilo da sugerišu iskošenost običnih prizora ili da se pitaju o smislu jednog davnog susreta, bilo da u čistoj melanholiji pesama "Bol" i "Čitajući bol" osporavaju mogućnost upoređivanja bola i bolnih faza stvarnosti. U pesmama Miloša Komadine sitnice su postale ono što jedino vredi izabrati u svakodnevicu, a intuicija je prerasla u pomirenost. Ta pomirenost je naglašena činjenicom da u pesmama iz devedesetih pesnikovi stihovi postaju jezički sve redukovani. Nekada izgleda da je dovoljno reći samo *to*.